

Ca dokumento esas enretigata da Ronald Bijtenhoorn □
www.bijtenhoorn.nl

JANUARO - APRILO 2002

numero 324

issn 0048 5489

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat Collège de France en 1908. Ol konsakresas a la propago, a la libera diskuto ed a la konstanta perfektigo di la Linguo Internaciona. *Progreso* editesas kom la oficala organo di la **Uniono por la Linguo Internaciona, Ido.**

MEMBRO - KONTRIBUTI

Progreso aparas trifoye en la yaro e tote en Ido. Pri la redakto, responsas Brad Philpot, Groen van Prinstererstraat 51", 1051 EJ, Amsterdam, Nederlando, hulspot@hotmail.com. Voluntez sendar a lu artikli, tradukuri, e movemental informi, prefere per e-posto.

Siorino Marion Kasper agas kom kasero dil Uniono e responsas pri la recevo e kontado dil abon-pagi. Membro-kontributo yarala, od abono a *Progreso* sen membreso dil Uniono, 15 Euri, pagenda a Landal Reprezentero o direkte a:

Uniono por la Linguo Internaciona
Hauptstrasse 38
88709 Hagnau, Germania

Abon-pagi povas esar pagata aden la konto di *ULI*: 50899004, di Hagnauer Volksbank, numero: 60091200, Germania

Membri di la Direkanta Komitato di la ULI

<i>Germania</i>	Günter Anton Alfred Neussner Marion Kasper Frank Kasper	Prezidanto Vice prezidanto Kasero
<i>Britania</i>	David Weston Robert Carnaghan	Sekretario Por linguala questioni
<i>Belgia</i>	Jacques Bol Franz Regnier	
<i>Francia</i>	Jean Martignon	
<i>Nederlando</i>	Hans Stuijbergen	
<i>Kanada</i>	Martin Lavallée	
<i>USA</i>	Edward H. Steve	

(la direktanta komitato rielektesos dum la yaro 2003)

Naturo e Cienco

- 14 *Neandertalana homi*, da R. A. Stevenson
 16 *Parazitismo*, da R. A. Stevenson

La Movemento Linguala

- 2 *Nov-yarala mesaĵo*, da Gonçalo Neves
 7 *'ISO'-kodigo por Ido*, obtenita da Frank Kasper
 13 *Pri la Ido-konkurso 2001*, da Günter Anton
 21 *Kad 'Rosia' o 'Rusia'*, da Sergey Kalegin

Arto e Kulturo

- 3 *Kraków, la historiaĵo perlo di kulturo*, da Igor Wasilewsky
 8 *Interviuv pri Volapük*, da Katarzyna Tempczyk
 10 *Latina letro koncernante Schleyer*, da Ioannes Christianus Roos
 20 *Kad Esperanto ĉanĝas la alfabeto?*, da R. A. Stevenson
 22 *Klimala paradizo ĉe Dresden*, da Philipe Remarque

Poezio e Literaturo

- 18 *Nova verko di Idoliteraturo*, da Günter Anton
 26 *Hundala inteligenteco*, da Dr. Hermann
 27 *Hundi*, da Nancy Anderson
 28 *Pri nani*, da Andreas Juste
 29 *Ad Osama Bin Laden*, da Peter Browne
 30 *Homajo ad A.J.*, da Adrian Pilgrim

Nov-yarala mesajo

Kun kande la fuzei ja krevis en la cielo e la champanio ja forgluglis ek nia kupi, oportas regardar direte la vizajo dil yaro naskinta e questionar su, kad e quale on povas helpar nia Ido tante mikra e febla en lo reala, ma tante granda e forta en lo posibla.

Me suficas dicar e repetar ke Ido es la maxim facila, bela ed eufonioza linguo artificiala. Ni omna savas ed agnoskas lo. Oportas anke regardar ed afrontar nia manki e lakuni. Balde, en la yaro 2007, eventos la centesma aniversario di nia linguo. Avan ni jacas sis yari defioza, e nature spricas questiono jenanta: ka ni duros plugar nia gardeneto e jerar lo agreabla di nia mikreso, o ka ni sizos briki e mortero por erektar l'edifico di futura Idolinguo robusta e repleta, provizita per richa literaturo, fidinda dictionarii, moderna doco-libri, interesanta revui, apta biografii pri nia pioniri, nuancoza movimento, renkontri plu frequa e plu frequentoza, instruktiva verki omnadomena ed omnaskopa, nu pok-vorte, por ofrar plusa valoro al kulturo homal?

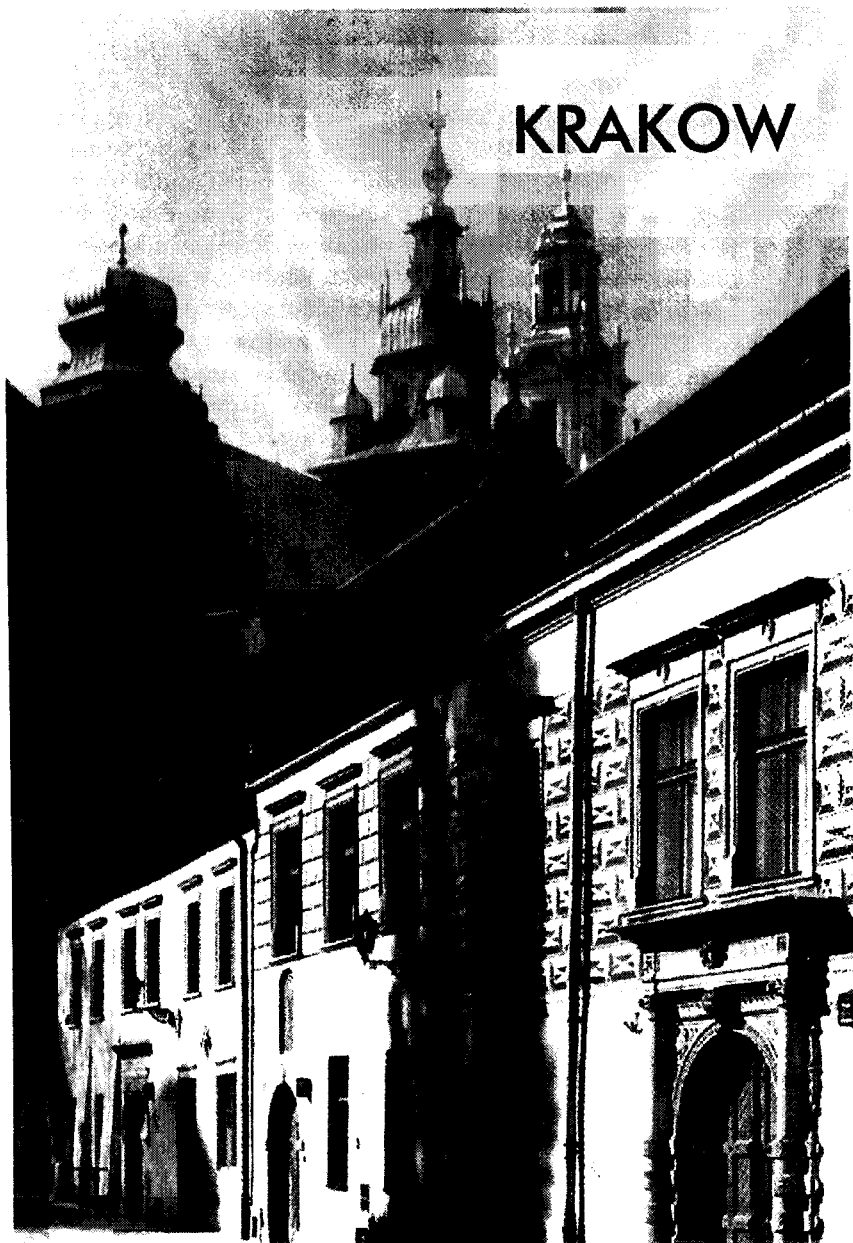
La respondo dependas de ni e de nia agi. Ma ante omno oportas egardar la manki e pensar plu alte, plu habile, plu moderne. Forsan ja es tempo agnoskar ke la mondo ne serchas plusa linguo (mem se tre bela, eufonioza, logikala, richega, edc) por stelizar omna anguli di kuverti voyajonta a landi stranjera. La mondo ya bezonas alta ed altra valori kultural e spirital: ol indijas moderni, kurajozi, kreivi e rezolvemi; ol sentas la manko di fari e boyi; ol postulas lo diferanta en la nuna junglo cementizita; ol volunte konjugos la verbo "progresar".

En la yaro 2002, adavane kun nia Ido internaciona, bona e miniona!

Feliza e sucesoza yaro ad omna Idisti e lia familii!

da Gonçalo Neves, Portugal

KRAKOW

KRAKOW - LA HISTORIALA PERLO DI KULTURO

Krakow - ca belega, anciena urbo en la sudal Polonia esas vera heredajo di kulturo. Singlayare a Krakow venadas milioni di turisti de la tota mondo. Pos apertir multa frontieri e plufaciligir voyaji inter westo ed esto, sempre plu multa homi atraktesas dal beleso di Krakow. Kreskas intereso pri urbo antee ne tante bone konocata. Krakow, qua havas nun preske milion habitanti, evas ja plu kam mil yari.

Ol esas tipe rejala urbo, kun imensa kastelo Wawel dominacanta super la reto di anciena stradi e stradeti. Krakow esas anke famoza pro sua kirki, di qui la nombro esas cirkume 150! Pluse, la nombro di diversa muzei esas anke extreme impresigiva.

On dicas ke la urbo fondezis dum la VIIma yarcento. Lore ja existis la kastelo sur kolino ed apude jacis slava vilajo. La populo qua habitis ica loko nomesis Vistulani (apud la kastelo fluas la fluvio Vistula, Polone - Wisla). La populon regnis princo Krakus. Juste de lua nomo devenas la nomo di Krakow. En historiala fonti la unesma menciono pri Krakow trovasas en kroniko da hebrea komercisto de Córdoba - Ibrahim Ibn Jacob, qua vizitis Krakow dum 965 e pose asertis ke la urbo es tre importanta komercala centro inter esto, westo, nordo e sudo. Dum 966 Polonia e kompreneble Krakow aceptis kristanismo e latinida kulturo. Dum la yaro 1000 la rejo Boleslaw la Kurajoza imperis konstruktar katedralo sur la kolino, apud la kastelo. Balde la urbo "florifis" e divenis la chefurbo di Polonia. On komencis konstruktar multa kirki. Regreinde dum la XIIIma yarcento Krakow invadesis da Tatari, qui tote destruktis la urbo. Fortunoze dum 1257 la rejo Boleslaw la Shamema donis al urbo nova yuri segun Magdeburgana lego ed on itere de la komenco rikonstruktis nova urbo, cafoye bone sekurigita da specal sistemo di duopla defensal muri e 39 turmi. Pluse existis 4 rondoforma defensala konstrukturi - talnomizita Barbakani e 3 arsenali. Aden la urbo duktis 8 pordegi. To quo restis pos ica sistemo, esas nun kurta fragmento di unopla muro (cirkum 120 metri), 4 turmi, un pordego, un arsenalo ed un granda Barbakano.

La central parto dil urbo, la kordio di Krakow esas la Chefa Placo. Ol havas formo di quadrato, di qua singla latero esas longa ye 200 metri. Multi dicas ke ol esas la maxim

grand anciena placo en Europa. La placo esas dividita da longa palacatra edificio Sukiennice, qua stacas meze. En Sukiennice sur la teretajo trovesas multa butiki kun suveniri* e sur la unesma etajo - brancho di Nacionala Muzeo kun famoza pikturi (en Krakow la Nacionala Muzeo havas kelka branchi). Sur la Chefa Placo stacas alta, solitara urbodoma turmo. En altra parto dil placo on vidas anke granda fierajo di Krakow - Kirko a Santa Maria. La kirko havas du alta turmi. Singlakloke ek la plu alta turmo esas pleata trumpeto-melodio ("heynalo"), qua subite rupteskas. Ico eventas segun legendo qua dicas ke olim lor atako da Tatari la trumpetisto pleis la melodio por avertar la habitanti, ma un del atakanti pafis per sua arko vers la trumpetisto ed ocidis lu. Ilta ja ne finis sua melodio...

Omnube cirkum la Chefa Placo trovesas reto di anciena stradi. Ca reto es tre reguloza - juste segun la urbo-yuro de la yaro 1257. La tota central anciena urbo esas cirkondata da longa e streta parko - talnomizita "Planty", di qua la tota longeso atingas preske 4 kilometri. Quo anke esas digna videsar en Krakow? Certe la Yagiellona Universitato fondita dum 1364 da rejo Kasimir la Granda. Lore la universitato nomesis *Academia Cracoviensis*. En la akademio studiis interaltre Nicolaus Copernicus - famoza astronomo, mediko, arkitekto ed ekonomisto.

Pos venir a Krakow on quik povas tre agreable promenar sur Rejala Voyo, qua komencas apud la fervoyo-staciono, pose duktas tra l'anciena urbo (interaltre tra la Chefa Placo) e finas sub la kastelego Wawel. En la kastelo on devas vizitar la Rejal Apartamenti, la Katedralo, la turmo kun la maxim granda sonorilo en Polonia - la Sigismonda Klosho, la rejala tombi e plura altra vidindaji.

En Krakow ne obliviez anke irar a la Judala Distrikto, qua situesas proxim la centro. Ibe juez la magiatra atmosfero di lua stradi, vizitez la sinagogi e kande vi fatigeskos, necese enirez un de olua kafeerieti, exemple "Singer". Interne vi povos renkontrar plu multa stranjera turisti kam la Poloni ipsa.

En la pasinteso Krakow longe esis la chefurbo di Polonia, ma dum 1609 la chefurbo transportesis a Warszawa. Tamen on ofte dicas ke Krakow restis la kulturala chefurbo di Polonia. Dum la yaro 2002 Krakow divenis por 12 monati un ek la Europana kultural chefurbi. Singlayare, precipue somere en Krakow abundas diversa kultural eventi. Ti qui prizas longe sidar nokte che biro e babilar o dansar, certe trovos en Krakow vera paradizo.

Cirkum la Chefa Placo trovesas plu kam 200 bireyi ("pubs"), sen kontar altra kafeerii e similtipa loki. Somere on povas anke sidar sub parasuni, qui plenigas la Chefa Placo. Lore amasi de homi esamifas en la centro til tarda nokto.

Ti qui venas a Krakow por kelka dii, havas anke la chanco voyajar ad-exter la urbo. Ye 10 kilometri vers sudo trovesas mikra urbeto Wieliczka (ja en la XI-esma yarcento ol havis nomo Magnum Sal - Granda Salo). En Wieliczka trovesas granda salo-mineyo, un ek multa tala mineyi ibe. La mineyon vizitas singlayare amasi de turisti. On povas konstatar lo exemple segun nekalkulebla skriburi, quin li lasas sur la muri dil mineyo. On povas lektar diversa saluto-mesaji en multa lingui dil mondo. Ico komprenende ne esas bona kustumo, ma turisti, precipue yuna, sempre facas lo.

Ye simila disto de la centro di Krakow jacas la vilajeto Tyniec, nun fakte parto dil urbo. En Tyniec, an la rivo Wisła stacas imensa abadeyo di Benediktini, devenanta de la XI-esma yarcento - certe anke tre vidinda loko. Esas bona anke savar, ke en la cirkumajo di Krakow trovesas kelka tre interesiva e bela anciena kasteli, ma por vizitar li on bezonas plu multa tempo.

Se vi havas suficanta tempo - vizitez Ojcow, Pieskowa Skala, Niepolomice, ma pensez anke pri plu longa voyajo - a Zakopane, la vintrala chefurbo di Polonia, la urbo qua situesas sub la montaro Tatry, ye 100 kilometri vers sudo de Krakow, preske an la Slovaka frontiero. En Zakopane on certe devas facar adminime un exkurso a Tatry, di qua la maxim alta monto en Polonia (ma ne la maxim alta monto generale) esas Rysy - 2499 metri super la mar-nivelo. On kompreneble ne bezonas klimar tante alta monti, ma suficas tranquile promenar en montaral vali, exemple a granda, pura monto-lago Morskie Oko (Marala Okulo).

Do, kara gastis, se nur vi havas tempo, venez a Krakow somere! Unesme juez olua extraordinar charmo e pose vizitez olua cirkumaji. Vi certe ne regretos!

da Igor Wasilewski, Kraków, Polonia

IDO-RENKONTRO

kraków - polonia

26ma – 30ma di julio 2002

Internaciona Normigiva Kodexo (ISO) por Ido

Kun grandega plezuro me prizentas la sequanta Anglalinguala letro, anoncanta l' aceto dil oficiala internaciona kodexi "ido" ed "io". Tale plusa rezolvo di la renkonto en Nürnberg realigesis.

Me kordialege dankas Martin Lavallée ed James Chandler, qui atencigis da ni la posibleso obtenar internaciona kodexi por nia linguo e helpis me facar la tala-maniera korespondo kun la Direktanta Komitato pri internaciona kodexi.

Frank Kasper, prezidanto di la Germana Ido-Societo, Germania

Sent: Wednesday, January 23, 2002 8:41 PM
Subject: Ido code approved

Dear Mr. Kasper:

I am happy to report that the ISO 639 Joint Advisory Committee has approved your request for an ISO 639-2 code for Ido.

ISO 639-2 ido

ISO 639-1 io

We will be adding it to the official list of codes on the ISO 639-2 Website shortly and it will be announced in our change list at:
<http://lcweb.loc.gov/standards/iso639-2/codechanges.html>

Thank you for your interest in ISO 639-2.

Rebecca S. Guenther

Chair, ISO 639 Joint Advisory Committee

Senior Networking and Standards Specialist

Library of Congress

Washington, DC 20540-4402

USA

(202) 707-5092 (voice) (202) 707-0115 (FAX)

Interviuo kun sioro Ralph Midgley ek La Flenef Bevünetik Volapüka

Sequas fragmenti di intervui kun sioro Midgley, qua aparis en polon-linguala revueto "Tornado" editata dal Esperanto-klubo "Varsovia Vento", numero: septembro 2001. La intervui e la traduko aden Ido facis Katarzyna Tempczyk, Polonia.

- **Quanta personi parolas Volapüke prezente?**
- Me mustas dicar, ke me ne savas to. Forsan dek.
- **Ka existas ula revui en la linguo?**
- Nur un, „Sirkülapenäd”, qua aparas omna-monate e kontenas varianta informi pri la linguo ed anke pri altra kozi. Dum yaro esas cent pagini, do suface por praktikar Volapük por abonanti. L' abonanti esas en Anglia, USA ed en Europa. Prezente esas dekedu abonanti.
- **Ka existas ula klubi di Volapük?**
- Segun mea savo ne existas klubi di Volapük. La Flenef Bevünetik Volapüka (Amiki Internaciona di la Mondolinguo) esas la unika organizuro, qua propagas Volapüko e qua kurajigas l' amiki di la linguo en la tota mondo.
- **Do quala esas posiblesi lernar la linguo?**
- Segun mea savo nula publika kursi di Volapük existas. Existas bona kurso en interreto „Volapük Vifik”(Rapida Volapük). En „Sirkülapenäd” ja esis du kursi, la unesma por Suedi e la duesma por Hispani. Esas posibla recevar altra kursi en varianta lingui de *Internationales Esperanto-Museum* en Wien, ube esas recevebla anke libri en la linguo. Pluse, esas posibla recevar bona kurso de me ipsa, me anke postale helpas lernanti se li deziras to. En interreto on povas trovar anke Gramatiko di Volapük en Esperanto, lexiki Angla-Volapük e Volapük-Angla, tradukuro di la Nova Testamento. Pose, esas tre interesiva jurnalono qua nomesas „Volapop” ed esas skribata nur en Volapük da yuna viro de USA. Me rekomendas to a personi qui interesas pri plu populara prizentado di la linguo.
- **Kad esas ula nova lernanti di la linguo?**
- Me savas pri du studianti di la linguo.
- **Kad esas organizata ula kunveni, ube Volapükisti povus uzar la linguo boke, ne nur skribe?**
- Regretinde la respondo esas „no”. Ne existas posibleso praktikar boke la linguo.
- **En qua lando esas maxim multa Volapükisti?**
- La lando ube trovesas la maxim multa Volapükisti e personi interesata pri la linguo esas Francia.

- **Ka, segun vua savo, anke en Polonia esas personi lernanta o lerninta Volapük?**
- Me recevis poka demandi ek Polonia, me supozas ke esis du-tri. Me devus serchar en mea dokumentaro por trovar la informo.
- **Quanta personi apartenas a la Flenef Bevünetik Volapüka?**
- Triadek personi apartenis a la Flenef dum olua dek-ed-un-yara existado.
- **Kad omna Volapükisti esas anke Esperantisti?**
- Me kredas, ke omna amiko di Volapük savas Esperanto. Fakte Esperanto esis la unesma internaciona linguo quan me lernis. Quale vu, me tote ne savis pri la existo di Volapük. Nur dum mea studio di la decendo di Esperanto me konoceskis Volapük. E to igis me plu explorar la kozo.
- **Ka Volapük quan vu propagas esas la reformita da Arie de Jong (1931) o la originala da Schleyer? O kad amba versioni havas presente sua amiki?**
- La oficala Volapük en la cadiala mondo esas ta da Arie de Jong. Il facis la necesa reformo segun la volo di la lora Akademio. La laboro duris plu kam dek yari ed esis tote aprobata da la Akademio. Esas kelka personi, qui ne volis aceptar ol e praktikas la originala, ma li esas minoritato. Li havas nula influo ye la linguo.
- **Me trovis informo, ke omna prezenta Volapükisti esas ne nur Esperantisti, ma multi savas anke altra help-lingui, exemple Interlingua (da IALA) ed Occidental. Ka vu povus verifikar la informo?**
- Me nur povas parolar pri me ipsa. Pro ke me esas linguisto, pro to me, komprenende, prizas studiar omna-speca lingui. Pro ke amiki di Volapük esas inteligenta personi, pro to me supozas, ke esas la sama fenomeno. Ma me ne esas certa pri to. Me sincere admiras vua intereseso pri Volapük. Ante cent yari esis forta mondala movimento, ma nun la situeso esas altra. Tamen ol ankore ne prenis la pasinta aspiro, ma la antea glorio esas lontana. Tamen ol okupas tre grava loko en la historio di mondlinguo ed esas la maxim olda internaciona linguo praktike uzata cadie. Pro quo me esas amiko di Volapük? On questionas me multfoye pri to. Me nur povas responder, ke por me (e supozeble anke por la altra Volapükisti) Volapük esas la maxim preciza linguo qua existas e me sempre prizas explorar posiblesi di la linguo en la cadiala vivo. Se on tilfunde konocas Volapük, on havas granda amo por la linguo. Me supozas, ke ni reprezentas cadie "la selektiti". Quala privilejo!

Latina letro koncernante Schleyer

Schleyer, 1831-1912

On recente preĝis me tradukar Latina manu-skribita letro, koncernanta kleriko Schleyer, la inventinto di Volapük. La skopo di ca preĝo esis insertar la originala texto e la tradukuro en la dokumentaro por la beatifiko di Schleyer, olquan kompilis la skriptisto Reinhard Haupenthal. La letron sendis en 1894 la arkiepiskopo di Friburg a papo Leo XIII (Vincenzo Gioacchino Pecci, 1810-1903, papo 1878-1903), granda humanisto ed autoro dil famoza encikliko "Rerum Novarum" (1891). Per ca letro on saveskas interaltre ke:

- Schleyer skribis poemi anke en la Latina
- il konocis kinadek lingui.
- il esis pasable povra.
- lua adepti esforcis trovar moyeno entratenar il.
- kelka reakti kontre Volapük debesis a motivi pure religial.
- lore (1894) on evaluis la nombro de Volapükisti a du milion homi.

Leo XIII Pontifex Maximus

Yen la texto dil letro. Me adjuntas anke l'originala texto, qua kontenas kelk erori sintaxal. Ja lore on ne plus dominacas la Latina e bezonis linguo internaciona vere flexebla e facile aquirebla, quale la nia...

Maxim kordiala Patro,

Ioannes Christianus Roos, arkiepiskopo di Friburg, prosternante avan Vua Santeso, maxim humile expozas lo sequanta. Johann Martin Schleyer, emerita paroko di mea chef-diocezo, e nun habitanta en Konstanz, ne nur ecelas en sua konoci lingual, ma anke per sua verki en prozo e poezio il klare atestis sua pieso, sua karaktero supera e sua devoteso al Santa Sideyo. Il konfidis a me ta libri, por ke me transdonez li a Vua Santeso kom signo di amo filial. La mencionita verki montras ke ja en 1867 il skribis laud-poemo pri la heroi dil batalio di Mentana, ed anke Latina poemi por la honoro dil Arkipontifiko. Quankam il meritas laudo pro ta verki, lua precipua glorio sendubite venas de ke, parlerninte kinadek idiomi, il inventis nova linguo universalala facile merkebla e kun strukturo tre simpla. Pro to il recevis l'aplaudo da multa homi de la tota mondo, qui sustenis lua idei e skribe uzeskis la mencionita linguo, quan il ipsa nomas "Volapüch" [tale]. E tale on povas ja enumerar du million adepti di ta linguo. Nekapabla objektale judikar la valoro di la linguo, me tamen ferme kredas kom honoro por la Eklezio, ke olua autoreso apartenas a katolika sacerdote, recipue pro ke il vivas vivo vere exempla, pia e povra, sariate per magra pensio.

Beatissime Pater,

Ioannes Christianus Roos Archieppus Friburgensis ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus quæ sequuntur humillime exponit. Ioannes Martinus Schleyer parochus emeritus meæ archidiocesis, modo in urbe Konstanz commorans, non solum scientia linguarum apprime excellit, sed libris quoque in prosa et poesi editis pietatis suæ atque indolis eximiae necnon devotionis erga Sanctam Sedem præclara testimonia dedit. Quos libros mihi tradidit, ut eos tanquam filialis affectionis signa Sanctitati Vestrae transmitterem. Ex hisce apparet, ipsum jam anno 1867 carmen in heroes prælii Mentanensis, dein carmina latina in Summi Pontificis laudem composuisse. Verum cum hæc merito laudantur [sic], præcipuam gloriam longe lateque eo adeptus est, quod post acquisitam quinquaginta linguarum accuratam scientiam novam linguam universalem escogitaverit [sic] simplicissimæ structuræ atque ad faciliter memoria retinendum valde aptam. Quare ex toto orbe terrarum multi ei applauserunt, atque suis [sic] doctrinis inhærentes linguam illam, quam ipse "Volapüch" [sic] appellat, in scriptis adhibent; ita ut jam viginti centum millia linguæ istius fautores computentur. Cuius de linguæ valore objectivo judicare mihi non adjacet; attamen in laudem cedere

Advere il abominas la falsaji liberalista, e pro to la literaturisti dil antikatalika skolo neglijas semble kelke desprizas il. Konseque me opinionas kom konforma e konvenanta al autoritato Eklezial, ke per extera signo on honore premiizez la meriti di ca eminenta sacerdote. Vua Santeson do me maxim humile pregas grantar al paroko Schleyer la honoro divenar un de vua distinginda servisti e samtempe suportar la spensi kustumala, quin il ne povas pagar pro sua notora povreso.

Pro qua favoro edc.
Ioannes Christianus
Arkiepiskopo di Friburg
Friburg, 12 julio 1894

Ecclesiæ, quod sacerdos catholicus istius linguæ auctor sit, firmiter credo, præsertim cum ipse vitam ducat vere exemplarem, piam et pauperem tenui contentus pensione. Verum quidem est, ipsum cum a liberalismi commentis plane abhorreat, a litteratis scholæ anticatholicæ ex industria negligi et specietenus [sic] nonnihil parvipendi. Quare vere congruum et Ecclesiasticæ auctoritati conveniens [sic] ducō, ut externo aliquo signo præclaro isti sacerdoti laudis et meriti præmium tribuatur. Sanctitatem Vestram ergo humillime rogo ut dictum [sic] parochum [sic] Schleyer inter cubicularios suos secretos connumerare dignetur condonatis insimul expensis solitis, quæ ipse propter paupertatem notoriam solvere non posset.

Pro qua gratia etc.
Ioannes Christianus
Archieppus Frib.
Friburgi 12 die mensis Julii 1894

Pri la Latina letro da arkiepiskopo Roos: L'originalo trovesas en l'arkivo dil chef-diocezo di Friburg, Germania. La fotokopiuron sendis a me Reinhard Haupenthal. Ad irga deziranto me volute sendos fotokopiuro di la letro.

da Gonçalo Neves, Portugal

PRI LA IDO-KONKURSO 2001

Dum la pasinta yaro itere eventis Ido-Konkurso Internaciona, ma quankam ni (ante omno nia samideano Alfred Neussner) zeloze propagis ol, ni havis apene partoprenanti. Erste dum la lasta parto dil yaro ni havis ad minime tri partoprenanti, Ido-lernanti de Aljeria, Rusia e Polonia. Ni judikis la recevita artikli segun principi, quin me ganis dum mea longyara praktiko kom instruktisto. Yen kurta informo pri ca principi e kriterii por la judikado.

Unesma kriterio esas la longeso di tala verketo, qua mustas adminime havar longeso de triacent vorti. Plu longa verketo garantias a l'autoro plu multa e min longa verketo min multa punti.

La duesma kriterio por la judikado esas la komplikeso dil verketo. Esas facila skribar raporto, por qua suficas generale simpla frazi. Skribar o tradukar rakonteto esas plu desfacila ed anke texto en qua explikesas o diskutesas problemi. Tala teksti esas linguale multe plu desfacila. Do por la longeso on povas ganar 1 til 5 punti e same por la komplikeso dil texto.

Triesme ed unesma-range judikesas, quale l'autoro dil verketo dominacis sua tasko linguale.

Kriterii por lo esas la selekto dil vorti (korekta vorti por la justa nocioni) e do komprenebleso. Partopreninti qua ja konocas Esperanto exemple relative ofte uzas Esperanto-vorti vice la korekta Ido-formi. Pluse importanta esas la gramatikala korekteso e la konstrukto dil frazi, quo itere esas tre importanta por la komprenebleso dil texto. Fine certena rolo anke pleas la ortografiala korekteso dil teksti. Do entote on povas ganar 25 punti por la verketo.

Quale ja antee, regretinde la partopreninti dil konkurso atingis nur kontentiganta rezulti, do lia verketi kontenis relative multa erori e la generala qualeso nur esis kontentiganta. Do nur esis posibla grantar modesta premii, ma konektite kun la "diplomo" pri "atesto di savo". Tale ni esperas kurajigar la partopreninti dil konkurso durar lerner Ido por perfektigar lia Ido-savo.

da Günter Anton (prezidanto dil ULI), Germania

Nia Justifiko

Esayo pri la
existo-yuro di Ido
da Gonçalo Neves
5 Euri o 7 respond-
kuponi

Editerio sudo

videz lasta
pagino di
ca revuo

La Neandertalana homi

En 1865 on deskovris skeleto en kalkopetro-mineyo situata en la valo Neanderthal proxim Düsseldorf en Germanio. Ta osti evidente havas homala origino e plu tarde geologiale esploro donas evo de adminime 30 000 jaroj.

Lore, la 'Neandertalana Homo' kredesis esar kelke primitiva, deshabila e kun posturo quala simio, ma nun ni savas ke ca specimeno esas artritika! Plusa skeleti on trovis en 40 aliaj lokoj e fakte la Neandertalanoj marchis vertikale kun alto de cirkum 157 cm. Li posedis tre fortaj

membri, plata kranio, salianta brovo ma nula mentono. La dentoj estis tre povaj e utilis quale 'triesma manuo', forsan por tenar animala felo por la desgrasado per petro-skrapilo. Ja, la Neandertalanoj estis tre expertaj fabrikantoj de utensiloj ek petro ed fixigis akraj pintoj al lignaj lancoj. Li chasis grand animaloj ma kustume uzas lanco apude e konseque suferas frekva vunduroj. Ni ofte vidas signoj de reparita ostoj en la skeleti.

Tala moyeno de buchado bezonis grand energio ma esas tre danjeroza e semblas ke ta popolo ne havas nociono de chasanto per lansar lanco o flecho tra la aero. Fakte, semblas manko de vetero-prediko pri la movado de nutraj-animaloj. Li nur trovas nutrajo en la vicinejo e do kelkatempe li subis hungro. Tamen li evidente existis inter 100 000 e 30 000 jaroj anta nun.

La moderna homoj (ofte nomizita "*Cro-magnon Homo*") anke existis sam-tempe, ma ta popolo, per nutrajo, povis anticipar la migrala movado de cervoj e la printempala arivo de salmonoj en la riveroj. Semblante ta du tipoj de homoj ensemble okupis Eŭropa e la Mez-Estala landoj ma ka li ultempe renkontris, kombatis o mem intergenitis?

Fortuozaj analizoj adminime tri diversaj specimenoj de Neandertalana DNA (ADN, DNS) e preliminaraj rezultoj montras signifika deviacio de ta de moderna homoj. Do certaj esploristoj kredas ke la Neandertalanoj esas diferenca specio de homoj, (*Homo neanderthalensis*) e ne povis intergenitar kun moderna homoj, (*Homo sapiens*).

Tre poka Neandertalana karakteroj nun aparas en moderna homoj, ma existas skeleto de pueroj ek Lagar Velho en Portugal qua semblas montri mikso de la du rasoj. Kad esas vera hibrido o forsan sterila rezulto kom mulo, (kavalo ed asno)? La respondo

esas ankore nekonkluzanta, ed ordinare on kredas ke pro plu granda inteligenteso e superiora chaso-metodi, le *Cro-magnon* fine ekpulsis la Neandertalani.

Tamen ta talnomizita "primitiva homi" hayis remarkinda kulturo. Lia habilesio fasonar petro-objekti esis bon-developita ed ni vidas signi di orni e la produkto di portebla pendaji. La kapablesio parolar, on unesme kredas desfacila ma depos la deskovro di Neandertalana "hoida osto" (bezonata por homala parolado), on remarkas nula difero de la moderna osto. Recente on deskovris la reziduo di fluto ek osto qua posedas tri trui e mem posible povas sonifar moderna muzikala gamo!

La cirkumajo di la Neandertalani esis kustumale severa ma lia stumpatra e pezoza korpi sendubite retenas varmeso e permisas transvivo en la basa temperaturi di la Glaciala Epoko. Interessante, li posedis granda nazo qua posible pre-varmas la aero dum respirado. Tempope li uzis kaverni por domi, ma ni anke savas ke li konstruktas "tendi" ek korno-branchi od arboreti-kun posibla kovro per felo.

Evidente li havis certena homala sentadi pro ke li sorgis la plu-oldi ed enterigis la mortinti en specala tombi. Possible li havis religiala kredi e ceremonii nam un tombo havas korno-branchi preintence pozita sur la korpo, nun transvivanta quale skeleto. Quankam lia cerebri semblis mem plu granda kam moderna cerebri, lia vivo esis tante desfacila e la nutrajo tante variebla ke lia evo rare ecesis 40 yari.

Konseque ni bezonas plusa informo pro ke la prezervado di homatra restajo esas tre rara, ma la tekniko pluboneskas yarope. Ni ne esas certa ka Neandertalani esas posibla ancestri di moderna homo, od esas aparta speco.

Ni havas deziro deskovrar "mankanta ligilo" inter homatra e moderna speci, ma semblas plu probable ke singla tipo di *Homo* esas aparta speco, quale *Homo habilis*, *Homo ergaster*, *Homo erectus*, *Homo neandertalensis* e moderna homo, *Homo sapiens*. Tala speci aranjesas quale branchi di la "Arboro di Vivo" ma unope extingeskis. Nuntempe nur *Homo sapiens* esas universala en la mondo. Tamen la nova deskovri pri Neandertalani donas valoroza konoceso di la historio di la homatra speci.

R. A. Stevenson, Nov-Zelando

PARAZITISMO

Ofte ni kredas ke la viv-enti en la mondo estas en felica harmonio, od adminime mantenas ulspeca amikala equilibrio. La vereso es altra. Fakte, la cirkumajo es batalio-agro ube singla ento kontinue mustas repulsar ti qui volas invadar. Se la lukto es nesucesanta, la puniso es morto o forfugeso.

Certena organismoj augmentas lia chanco di transvivo per l'adjunto exter (ektoparaziti) od interne (endoparaziti) di viv-ento. Tala paraziti montras certena karakteri:

1. Ofte la parazito apartenas a tote diferenta grupo, t.e. la mamifera hosto qua entratenas simpla "platvermo" quale la tenio (*Taenia*).
2. Certena organi interne di la parazito es plu mikra o perdita, p.e. la tenio ne havas digestiva sistemo (ol lojas en nia nutraĵo!) En ta vermo, nur la genitila sistemo es bon-developita e segmenti di la korpo di matura tenio es precipue saki di ovi.
3. La nombro di ovi es kustume tre granda pro ke la chanco di ovo trovar justa hosto es mikra.
4. Ofte parazito alternas inter du o mem tri hosti. Do la selekto di apta hosto plu-boneskas, p.e. kande la tenio livas ni, ol loĵis en la muskuli di porko e se tala karno ne es parkoquita, la parazito rieniras.
5. Paraziti ne-ofte mortigas la hosto, altre lia hemo desaparas! Tamen la paraziti certe domajas la saneso od efiko di la hosto.
6. Kelkatempe la parazito chanĝas la fiziologio od instinti di hosto por ke ol transvivez, p.e. certena parazito di abeli igas la desfortunoza insekto trovar e plunĵar aden aquo. L'abelo desagregas e l'ovi di la parazito libereskas.
7. Paraziti inventas ingenioza metodi evitar revanchanta esforti di la hosto. La intestinala rond-vermo *Ascaris* repulsas la digestiva acidi per tre forta kutikulo qua protektas la korpo, Recente on deskovris ke la nociva parazito en aquo, *Schistosoma*, fakte uzas la imuno-celuli en homala sango por transvivar e kreskar. Kande la vermo di *Schistosoma* tushas ta celuli (blanka korpuskuli nomizita CD4), ol kreskas rapide e produktas granda nombro de ovi. Ta ovi pasas la veziko e se higieno es mankanta, l'urino portas oli aden aquo. La parazito infektas duesma hosto, heliko, e seque la

vermi qui aparas povas perforar la pelo ed enirar la homala korpo. Tala parazito atakas 250 milion personi po yaro.

La bakterii es exemplo di ubiqua organismi qui kelkatempe divenas paraziti e qui portas morbi. La unesma respondo es augmenteso di nia temperaturo qua es nociva por bakterii (do termometro es utila trovar bakteriala maladeso). Pose, la diversa celuli dil imuneso-sistemo alertesas, quankam fortuneze ni nun havas antibiotiki quale penicilino. Tamen ni mustas evitar la tro-uzado pro ke la bakterii mutacas e ja certena "super-bakterii" povas rezistar la maxim multa antibiotiki.

Quale homi, ni agnoskas ke tala paraziti sen-cese atakas ni, do ni esforcas per neta medio e higiena viv-maniero despersuadar ta kreuri e lia morbi. Extere ni povas portar diversa insekti quale pulci, akari e chigi ma la kustumo di lavado es utila protektanto. Altra insekti, quale "vektori", portas morbi aden nia sango, p.e. la Moskito *Anopheles* qua portas malario e per mordo insertas la parazito. Malario evitas medikamento nam ol movas aden reda korpuskuli. Hike ol dividas e finale krevigas la sango-celulo e liberigas la sequanta etapo ed anke veneno qua kauzas febro e tremi di la korpo.

Konseque la tal-nomizita Equilibro di Naturo esas tre delikata afero. Fakte la situeso plu vere semblas "armizita armistico". Chanjeto di avantajo da un antagonisto o l'altra povas produktar katastrofala morti o riaranjo di habitantaro. Kande la Europani vizitis la Pacifika insuli dum la 18ma e 19ma yarcenti, diversa morbi quale gripo e variolo trovis nula imuneso e multa mili di morti eventis.

da R.A. Stevenson, Nov-Zelando

Lexiko di Nova Vorti

da la Linguala Sekretario
R. B. Carnaghan

1,82 Euri

Komendez ol che:

Editerio Tia Libro

La Germana Ido-Societo

Ido-Librerio

(videz lasta pagino di ca revuo)

16 pag.

Editerio Progreso

2001

NOVA VERKO DIL IDO-LITERATURO

Certe multa lekteri di Progreso ja saveskis pri nova verko dil Ido-literaturo, qua aparis dum januaro 2002. Ol esas la esayo *Nia Justifiko* da Gonalo Neves. Por incitar la lekteri aquirar e lektar ca ecelanta verko, me hike recensas ol por vi.

L'autoro Gonalo Neves ne nur esis Esperantisto dum plura yari, ante ke il konoceskis Ido, il mem editis quar libri en Esperanto e publikigis multa artikli en Esperanto-revui. Do il esas homo qua disponas pri profunda savo di Esperanto (e nun anke di Ido), ed esas tre interesiva lektar, pro quo il preferas Ido nun.

L'autoro komencas sua esayo per la sempre interesiva questiono pro quo valoras divenar Idisto e per ca verko il ofras konvinkiva justifiko por la transiro de la relative multe difuzata Esperanto ad Ido, qua disponas ankore pri poka adheranti, ma granda interlinguistala valoro, pro quo dum la jus pasinta yari transiris ne poka Esperantisti en multa landi ad Ido.

Tre valoroza esas la chapitro „Quale naskis Ido“, pro ke multa yuna e nova Idisti certe savas nulo pri la historio di nia linguo. En ca chapitro la konocata linguisto profesoro Otto Jespersen, tre aktiva membro dil „Delegaciono por la Adopto di Linguo Internaciona“, anke tushis la problemo, ka la konduto di L. de Beaufront, la vera autoro dil Ido-projeto, esis korekta o kondamninda. Jespersen nek defensis nek kondamnis la konduto di de Beaufront, qua ya reprezentis Dro. Zamenhof en la delegaciono, il atencigis ad sur la fakto ke la Ido-projeto esis ecelanta plubonigita Esperanto, e fakte esabus racionoza, se la movimento esperantista acceptabus ol. Regretinde on ne acceptis, ma kondamnis ol e tale certe ne bone servis a l'ideo monolingual.

En la sequanta chapitri Gonçalo Neves konvinkive explikis l'avantaji di Ido komparite kun Esperanto. Koncerne la supersigni di Esperanto me tote sustenas l'opiniono dil autoro, ke li esas nepraktikala e ne omnube sen problemi imprimenda, quankam ula samideano recente asertis ke en nia tempo co ne plus esus problemo. Til nun me experiencis la kontreajo.

Me ne volas traktar hike omna chapitri pri la komparo inter Esperanto ed Ido, la lektero devas lektar la libreto e certe konsentos kun l'autoro, ke la avantaji linguala di Ido esas evidenta.

L'autoro anke komparas la posiblesi di Esperanto ed Ido por rimifar e konstatas ke la posiblesi di Ido esas plu granda. Kom recensanto me konfesas ke por me poezio en linguo auxiliara ne esas importanta. Tro ofte entuziasmoza adheranti di ula konstruktita linguo volis provar ke anke poezio en la linguo internaciona esas posibla e li skribis poemi qui fakte ne esis poezio, ma rimifado. Por krear poezio on mustas esar poeto, e fortuneze en Ido-linguo anke kreesis vera poezio da bona poeti.

Koncerne la vortaro di Ido la aŭtoro pruvis per suŝuficanta multa ekzempli ke ol esas plu riĉa e nuanczoa kam ta di Esperanto. Anke la ĉapitro pri la tabelvorti di Esperanto konvinkive pravas, pro quo la kreinti di Ido abolisis li. Sendubite li esas i interesiva kreaĵo di Zamenhof, ma me ne esas konvinkita ke sub nia nuna kondicioni on lernus plu facile ca tabeligita vorti. Cetere por me vorti quale „omni, sempre, quala, quante, ube, ibe o nulo“ esas plu familiara, pro ke li esas latina ed anke esas uzata en nia germana linguo.

Gonçalo Neves anke konstatas kelka desavantaji di Ido kompare kun Esperanto quale la manko dil autonomeso di afiksi o la manko dil direkta verbigoj. En ca punkti la recensanto ne povas konsentari kun l'aŭtoro, nam tale ni evitas absolute artifiĉala vorti o vorto-formi. Il montris lo unesma per ekzemplo: „El igis la infanto manĝari la supo.“ Ma quon signifikas „igis“? Kad on volas esprimari „El atingis ke... od „El sukcesis ke... od „El efektigis ...? En Ido ni povas esprimari quon ni opinionas plu nuanczoa. E kad esas avantaĵo di Esperanto, ke on povas derivari verbi direkte de substantivi? Ekzemple en artiklo pri ula tre aktiva Esperantisto on skribis: „*Li motorigis la movadon*.“ Me konocas plusa ekzempli. Ni dicus en Ido: „Il quaze esis la motoro dil movado.“ O simple: „Il avancis la movado.“ Me absolute ne vidas irga neceso por formacari tale verbi de substantivi.

Tre interesiva esas la ĉapitro 6 (Pro quo me adheris ad Ido). En ol l'aŭtoro konvinkive respondizas la enduktanta questiono dil unesma ĉapitro (Pro quo divenari Idisto).

Segun mea opinio la aŭtoro kelke eroris, se il skribis sur pagino 37: „La movado dormetis dum plura jari, til ke en 1999 ol kelke rivekis danke *Internet*.“ Esas korekta ke la movado kelke dormetis, ma segun mea konvinkeso komencis nova aktiveco ja deĉos la Ido-konfero en Elsnigk (Germania), en qua partoprenis 17 Idisti e tri gastoj ek 7 landoj. Unesmafoje partoprenis en ta konfero tante aktiva samideano quale Jean Martignon e Hans Staufbergen ed en Elsnigk ni rezolvis editari la revuo *Ido-Saluto*, pos ke ne plus aparis l'Angla *Ido-Vivo*. Komencis itere plu granda aktiveco Idistal e balde anke la uzo dil interreto. Ja kande en 1997 me havis l'okazono vizitari nia linguala sekretario Robert Carnaghan en Watford, il montris a me ekzempli di sua agado Idistala per interreto, e balde aktive agis per interreto nia yuna e lore nova samideano James Chandler. Ma sendubite en 1999 ca agado ja atingabis plu alta qualeso. Ma ja deĉos 1995 ni agis sukcese e gavis (sen helpos dil interreto) kelka nova membri en diversa landoj. Tamen entote la verko da Gonçalo Neves esas vera riĉigo di nia literaturo e devus esari en la posedo di omna Idisto od interlinguale interesato.

da Günter Anton, Germania

Kad Esperanto chanjas la alfabeto?

En "Progreso" 322 me skribis artiklo pri certena chanji qui posible eventas ad Esperanto. Hazarde me audis en la kurt-ondi, radio-dissendo de Chinia en Esperanto-linguo. Me serchas l'interreto por plusa informo e deskovris la situo "AERA" (Amikaro de Esperanto En Radio" qua havas Esperantala vorti ma kun Idatra espelado! Pos sercheto, me konstatas:

Chapelizita litero ĉ divenas *ch* (quale Angla *chase*)

Chapelizita litero ĝ divenas *j* (quale Angla *jump*) [Me anke vidas *gh*]

Chapelizita litero ĵ divenas *zh* (quale Franca *jour*)

Chapelizita litero ŝ divenas *sh* (quale Angla *shirt*, e Franca *chose*)

Supersignizita ŭ divenas *w* (quale Angla *work*)

La litero *j* ne plus havas la Germana pronunco, ma quale Ido, divenas *y*, do la plural-finali en Esperanto es *ay* ed *oy* Me ne savas pri chapelizata *j*, ma eseroze ol desparas!

Me opinionas ke ta espelado es la sequanta movado en Esperanto vers la aboliso di la deskomoda alfabeto. Per tala, la uzado di komputori ed interreto es desfacila, ma me timas ke la gramatiko restos nechanjita. Me pasable komprenis la Chiniala radio-dissendo ma me ja obliiviis la artificiala korelativi. Vere *nultempe* es plu facile komprenita kam *neniam*!

Kande mea preavo kambiis Esperanto por Ido en 1908 il juis la plubonigita fluanteso, la saja alfabeto e la plu logikala vorto-derivado. La esforcis skribar bon Esperanto rimemorigas me pri la skolo-lecioni kande me lernas la Latina! Malgre la nov espelado, Esperantala skribado ankore semblas negracila, exemple: *chirkaw* (cirkum), *zhawdio* (jovdio), *frekvencoy* (frequesi) *chiusemayne* (semanale, omnasemane).

Kad ta espelado es oficala, me ne savas. Me serchis multa Esperantala situi che interreto ma me ne deskovras irga menciono o diskuto pri tala chanjo. Unlatere, me trovas diversa programi o moyeno imprimir la chapelizita lettri, ma Esperanto ankore havas certena desfacilaji pri e-posto e l' interreto, qui ofte ne permisas diferi de la simpla ASCII alfabeto. Se Esperantisti povus abandonar la ferma teno di la "Fundamento" do li modernigus lia linguo ed evitas diversa persistema trapi pri gramatiko e vortifado.

La frua membri di la Komitato Internaciona en 1907 adoptis Esperanto, ma kun pluboniguri, e ta nova linguo ni konocas hodie quale Ido. On sincere regretas la konservemeso di Esperantisti, specale en mondo qua rapide progresas pri savo e komuniko.

da R.A. Stevenson, Nov-Zelando

Ka *Rosia* o *Rusia*?

Rosia havas longa historio, ya la Rusa popolo, segun lasta esploradi, existis ankore ante la Krist-nasko. Ma en l' antiqua manuskripti *Rosi* esis nomizita diverse: *Rusini*, *Ros*, *Hros*, *Russi*, *Rousci*, *Ruzzi*, *Rusci*, *Ruzi*, e.t.p., la landon ipsa, autori nomizis: *Rusinia*, *Rous*', *Rus*', *Rossia*, *Ruzaramarcha*, *Reuzen*, e.s. Nulu, certe, savas la signifiko ed orgino di ta nomo, tamen multa homi konfundas ol kun ta vorto Latina "russus" (reda) ed ofte asocias ol kun vino o sango. Evidente, ke to esas eroriva opiniono. Certe dum la historio *Rosia* havis multa militi, ma ne konstante. Ya *Rosi* militis e ne plu kam altra populi. Ula homi nomizas *Rosiani* "rusa" (reda) dank' al Imperio Sovieta, nam ta imperio havis la reda koloro kom olua simbolo. Ma to duradis dum nur 70 yari, pro to onu ne povas nomizar "reda" la tota naciono.

Oficale ja depos la komenco di la XVma yarcento aparis la nomo "Rossia" (ula ciencisti opinionas ke originis ta nomo de la rivero Ros', quankam povas esar inversa). Pose, depos la komenco di la XVIIIma yarcento, ta lando nomizis su "Imperio Rosa", pos la revoluciono di 1977, la lando nomizis su RSFSR (*Rosia* Sovieta Federala Socialistala Republiko). RSFSR, quale l' altra republiki, esis la parto di la Soviet-Uniono, ma pos olua disfalo *Rosiani* nomizis sua naskolando per l' antea nomo, t.e. "Rossia".

Do, nun *Rosiani* sua naskolando nomas *Rossia*, Poloniani skribas *Rosja*, Bulgari - *Rossia*, Ukraini - *Rosia*, Greki - *Rosia*, Niponi (Japoniani) *Rosia*, e.t.p. Ca populi esas vicini di *Rosia*, pro co olua skribomaniero povas servar kom exemplo por l' altra. *Rosa* Latinisti skribas nun "Rossia" e "Rossicus", ma ne *Russia* e *Russicus*, quale en Europa. La lojanti ipsa nomas su "Rossiani" o "Russi" (la popolo dum la historio nomadis "Rossi" e/o "Russi", konseque, hike ni havas l' alternado o/u).

(Remarko: En la vorti kun la signo finala ' la lasta sono es mola)

S.N. Kalegin, Rusia

Klimala paradizo che Dresden

La Saxoniana Suisia es ne-Germana e mem ne-Europana. En ca regiono, Karl May devis esar inspirata por sua libri. Bizara roko-formacaji karakterizas ca klimala paradizo, kun sennombra kilometri de itinerarii, rivereti plaudetanta ed obskura pino-boski.

La viro kun la mustacho* pleas gaya komputoro-ritmo ed iterafoye turnas la lauteso-butono di sua sintezilo. Orkestro qua pleas vendosucesi de ante dekekin yari ed existas de nur un persono, la Bloko Estala havas patento ye to. Same kam la mulieri qui saltetas sur la dansejo: sen viro, kun multa fardo e ne-destruktebla humoro.

On trovas ca omno integre kande on vizitas la dansovespero di hotelo Lindenhof en Bad-Schandau. La sento di la Bloko Estal es plusa atraktiveso por ta qua vakancos en la DDR. Ni esez honesta: kande ni renkontras borgezal amuzo e mala gusto en vilajo westal-Germaniana, lore ni sentas nauzeeto. Ma kande lo eventas en l' esto, lore ni es facinata.

Hike speco dansas en mondo perdita, hike la ledeso e l' intima senespereso di la real existinta socialismo regnas. Flarez ol ante ke es tro tarda! Balde Estal-Germania esos tote normaligata e Polonia e Chekia trovesos en l' UE. Lore ni devas voyajar multe pluse adeste por ca kustumata atmosfero. Por la parieti di la restorerii qui es provizita per oranjea planki. Por la komunistala karti postal en aquoza kolori kun la certifiko ke co es *Staatlich anerkannter Erholungsort* (Statale Agnoskita Repozerio). Por la afabla figuri qui havas la tempo por parolar kun vu.

Mikra desavantajo di Saxoniana es, ke li kelkafoye preske es nekomprenebla. L' acento Saxoniana - Walter Ulbricht ed altra DDR-guideri adportis lo a Berlin - esis fonto di joki quala: 'Mencionez urbo Saxoniana kun tri o-i'. Respondo: 'Korl-Morx-Stodt'

Ma suficante pri la pasinto di la DDR. Es agreabla, ma ni ne es hike pro to. Nam en ca regiono, la Saxoniana Suisia, se on marchas aden la naturo, on subite ne plu es en la DDR ed anke ne plu en Germania, mem ne Europa. L' una roko-formacajo pos l' altra potenteze turmesas super la bosko. Tam plu longe on marchas, tam plu granda l' astono. Co ne es la foresto Germana, co es la Granda Kanyono. Ka Karl May ne trovis inspiro hike por sua rakonti pri bovogardisti ed indijeni?

L' una roko similesas a bastono di beisbalono*, supre plu larja kam sube, l' altra similesas a stablego o stulo. Tale anke es la nomi quin oli recevis dum la yarcenti: bastono di Herkules, Bovostablo, Stulo di Avulo, Mikra Ganso, Lokomotivo. Pro l' erodado la petro-formacaji similesas ad amaso de krespi. Ma oli anke aspektas tre ne-aproximebla.

Ne povis esar altra kam ke ca remarkinda petra 'ansi' devis esar domptata. Ke to ja komencis ante longa tempo, es videbla per un di la spektakloza rokari alonge l' Elbe: la Bastei, la restaji di deketriesma-yarcentala fuorto. Alta ed eskarpa la roko turmesas super la rivero. 'On devas amasigar kelka turmi di kirki e ne vertijar, se on es stacanta sur la maxim alta pinto. (...) Ta longa flava-blanka rubando ibe infre, qua segun vua okuli aspektas ne plu larja kam trotuaro, es l' Elbe', skribis Hans Christian Andersen la skriptisto di feala rakonti admirante pos sua vizito en 1831.

La Bastei es la Lorelei dil Esto. Hike l' Elbe profunde e sinuoze boras sua voyo tra la monti, ed es plu superiora kam la romantika Rhein. Ja en 1841 la turisti grabis en la parieti roka. Anke lore la homi ne savis ulo plu bona por eternigar kam lia nomo. Cirkum ta epoko, specale por la turisti esis konstruktita granda ponto de briki, la Bastei-ponto. Apta por la voyanti di autobusi qui centekinadek yari plu tarde marchas trans la kurta voyo de la granda parkeo-plaso a la Bastei e qui kompros memoraji e manjaji en la restorerio, pos admirar la panoramo.

On povus plendar pri to, ma on anke povus aceptar to. Nam la turisti autobusala en la Saxoniana Suisia ja havas lo multe plu mala kam la vera promenero. Ankore validesas to quon skribis Ferninand Thal en la dekenonesma yarcento en un dil unesma guidolibri: "*Wer zu Wagen reist, und denselben nicht verlassen will, für den bleibt sehr vieles ungesehen*" (Qua voyajas per veturo e ne volas desembarkar ol, por lu restas multe ne-vidate). To ne signifikas ke on expektis de la vizitanti exajerata korpala exercado. Til 1910 la turisti lasis portar su en portebla stuli da lokala povri.

En nia ero l' elitaro ya pagas por esar exercata. La vertikala parieti roka di ca regiono es ecelanta ta-skope. La Saxoniana Suisia validesas kom klimo-paradizo en Europa, sen konkurencanto. En la protektata naturo-parto, che plasi quala l' Idakaverno, on renkontras li: tota familii kun infanti, hundi, dormosaki e provizuro. Similesas a Woodstock, ma la bunta amari memorigas da onu ke co es la subkulturo di la klimado di Dresden. En granda parti di la regiono ankore es permisita pasigar la nokto en kaverni e sur roko-planaji, quo semblas esar tre romantikoza. La vulgara promenero ankore renkontras restaji di kampo-fairo ye la maxim bela plasi.

La Saxoniana Suisia ankore es fiera pro esar la nasko-loko di *libera klimado*. To multe relatas la severa Saxoniana Klimado-reguli qui erste esis skribita en 1913. On nur darfes enfrapar la ringi dum l' unesma klimo, ube la ringi ne darfes interdistar min kam 7,5 metri. Altra fixigili es interdiktita, quale l' uzo di magnezio. En 1926 omna 1099 somiti di la Saxoniana Suisia ja esis klimita, ma la klimeri prezenta restas serchante nova voyi adsupre. E singla grupo qua atingas somito darfes registrar su en la *Gipfelbuch* (somitolibro), qua es konservata en veterespruva metala kapsulo.

Konsolaco por la majoritato qua nulafeye registragesos en tala libro: vidata de sube, ta stranja roki anke es bela. La Saxoniana Suisia havas sennombra kilometri de promeno-itinerarii, alonge plaudetanta rivereti, tra obskura pino-boski e

komprenende sur ed inter la roki. Che la maxim bela formacaji e panorami on konstruktis eskalereți. Kelkafoye on decensas en rokokenduro qua es tante streta ke nur fitas un persono, lore on klimas per skalo adsur alta roko. Tra-repto-tra-presso, agreable por yuna ed olda infanti.

La promenero ya mustas aceptar ke lu ne es l' unika qua havis l' ideo, adminime ye la maxim konocata ruti. Ye la kelke distanta itinerarii ya es tre bone posibla havar la sento quan probable havis la romantikoza artisti Germana, qui hike inspiresis en la non-e-dekesma yarcento por lia obskura pikturi. La *Wanderer über dem Nebelmeer** da Caspar David Friedrich aspektas multe plu sorgita kam la promenero hodie. Ma ka la kontemplado esus diferanta che ca grandioza panoramo? Ca regiono esis tante fixa temo di la romantikoza desegnisti e piktisti, ke kelka Germana vizitanti rikonocas rokoformacaji de lia kalendaro.

Esis du Suisa desegnisti, Anton Graff ed Adrian Zingg, qui deskovris la beleso en la dekedokesma yarcento e pensis pri la nomo Saxoniana Suisia. Depos ta tempo en tota Germania apareskas Suisii. Mem ibe, ube Brandenburg o la plata Schleswig-Holstein komencas inklinetar, sur la mapo skribesas Brandenburgena Suisia o Holsteina Suisia. Dum la Romantiko, en la Saxoniana Suisia on esis tante serioza pri la nomo ke on konstruktis artificala katarakti ed introduktis chami de Suisia. Ti ja rapide desapareskis. On asertas, ke li trovis lia voyo al Alpi. Qui ya restis, es la katarakti. Por faligar l' aquo kolektita en l' aquuyi di la *Lichtenhainer Wasserfall*, olim la gastis mustis pagar. Hodie ol funkcias gratuite, singla duima horo. On povas irar adibe de Bad Schandau per exmoda flava trameto. Hike es multa por homi qui preceptas la melankolieso di anciena turistala facilaji.

Es lo maxim bona, facar to quon facis la turisti en la dek-e-nonesma yarcento, ed aproximar la regiono de Dresden. En l' anciena urbo an l' Elbe on ja vidas lurar la kolini en la sudo. Quartero sudala quala Weisser Hirsch, plena de ta belega vilai, quin konstruktis amase la Germani cirkum 1900, situesas alte sur la kolino super la rivero. On povas vizitar to per un dil unesma kablotreni di Europa.

Infre la paleto-bateli navigas, oli ja decensas la rivero depos yari, a la vera monti. Es majestoza maniero por enirar la Saxoniana Suisia. On preteriras kasteli sur plataji alta, quala la Königstein, idiote granda fuorto ube enkarcerigesis la deskovrinto di porcelano Böttger, l' anarkiisto Bakunin e la poeto Wedekind ed ube dum la milito la trezori arta esis celita. De la fuorto on havas panoramo ye l' Elbsandstein-montaro.

L' Elbe e l' altra rivereti hike dum yarcenti for-mordis vali en la greso. Ta petro olim esis la maxim importanta fonto di revendui. La bela edifici baroka di Dresden esis konstruktita de greso, same kam l' urbodomo di Antwerpen e la turmo di Brandenburg en Berlin. Prezente on ekstraktas ta petro por la rikonstrukto di la Frauen-kirko en Dresden, destruktita pro bombardi da la federiti.

* migranto

Kelka sinui plu lontana l' Elbe subite nomesas Labe e fluas aden Chekia. Se on havas hotelo an la rivero, on audas sonar vespere en la valo l' alta kriado di la treni qui es survoye de Dresden a Praha. Hike dominacas la ne-certa tenso quan on sempre sentas che frontieri. Tam longe ke Chekia ankore ne es en l' UE, on - exmode - mustas donar la pasporto a desgaya viro en kabino. La unesmi quin on renkontras ye l' altra latero, es la Vietnamana komercisti qui ofras fresha drinkaji, chipa sportovesti, ma precipue tre granda quanteso de gardeno-koboldi. Dop li venas la bordeli* kun kordii de reda neono e nomi quala Klubo Rio. Sexuo e gardeno-koboldi, to es quon la Germani hike, trans la frontiero, povas komprar plu chipe.

Ye la Germana latero di la frontieri, stranjeri anke ne es tre populara. En la *Fachwerk*-urbeti on, de tempo a tempo, vidas preterirar kelka yuna kapo-raziti por memorigar da ni ke ni trovesas hike en ne-kontenta e violentoza parto di Germania. La polico konsideras la kaporaziti di Saxoniana Suisia kom tre danjeroza e pasintayare konfiskis armostoko. Ma la naracuro ke li dronis infantuleto Pakistanana en la Dr. Petzold-nateyo en Sebnitz semblis esar ne-vera. En l' urbeto la polico gardas l' apotekistala domo di la familio Abdullah-Kantelberg, qua ankore ne kredas ke concernus accidento.

La homi en Sebnitz preferas ne plu parolar pri to. Li esperas ke la promeneri retrovenas nun ke l' urbeto es absolvita. Bild-Zeitung, qua piloriagis Sebnitz por la tota mondo, ne exkuzis su publike. Ma kelka semani plu tarda aparis ye la voyajopagino artikletto: 'Promeno-paradizo Sebnitz, deskovrinda por aktiva turisti.' Pos qua sequis menciono del atraktaji, inter qui la Dr. Petzold-nateyo. 'Masaji, sauno e fango-balni: Bon-stando por korpo ed anmo.' Yen..., notita.

da Philippe Remarque, Nederlando
tradukita da Hans Stuijbergen

Korespond-amiki dezirata

Kom studianto di interlinguistiko me devas dicar, ke Ido es la maxim bona linguo. Nun me volas uzar nur Ido por korespondar. Carmelo Micó Turmstr. 24 55120 Mainz Germania.	Me lernar Ido e deziras korespondar. Sro. Mariano Echeverría Braga Calle 67 No. 425-B x 32 y 34 Centro 97000 Mérida, Yucatan Mexikia
---	--

Hundala inteligenteso

Qua ne emocis lektante la rakonto pri chas-hundo "Krambamuli" la viktimo di lua fideleso? E qua ne admitis la hundala anmo di mea "Buli" quan me deskriptis en "Idealisto" (III-a yaro numero I)?

Nun me itere posedas hundo Buli. Lu esas filio de pur-sanga matro de la speco, dogo. Ma ta matro semblas adulterir; nam la filio posedas ya omna altra korpala qualesi di la dogi, ecepte la karakteriziva kapo e precipue muzelo di ta speco. Mentale (se esas permissiata parolar pri mento di hundi, e me asertas, ke to esas permisata) lu similesas tote mea mortinta Buli, di qua la anmo esas konocata da la lekteri di Idealisto. Me do no volas tedar la lekteri rekapitulante ta mentala qualesi; me volas naracar nur un fakto, qua montros la alta grado di la inteligenteso di mea nuna Buli, e qua generale pruvos, ke anke animali precipue hundi, pensas, inferas e konkluzas.

Mea Buli facas ofte, (kun mea permiso) sole spontana exkursi en la urbo e lua cirkumajo, ma lu retrovenas sempre (e maxim ofte justatempo) ad hemo.

Lu trovas ordinare klozita la pordo, qua separas la eskalero de la koridoro di mea lojeyo, ed pro to lu anuncas sua retroveno per skrapar la pordo (aboyar en la domo esas interdiktata, e lu, kom bone edukita hundo, obedias); ma la skrapado ofte ne audesas quik, e Buli devas ofte longe vartar, til ke la pordo apertesas.

Uldie retroveninte pos tala exkurso, lu trovis avan la pordo dil koridoro, sofao, qua pozesis ibe okazione di netigo di la lojeyo.

Quon facis Buli? Lu saltis adsur la sofao, erektis su sur la dopapedi por atingar la mancho di la klosho, tushis per la avana pedo la mancho e sonigis la klosho.

Me ipsa esis hazarde en la koridoro e konjektante irga vizitero me apertis la pordo. E quante me astonesis, la vizitero esis mea Buli, qua gaye movante sua (regretinde kurtigita) kaudo, questionis fiere per sua inteligenta okuli: "quon tu dicas, mastro? Ka me ne esas inteligenta hundo?"

da Dr. Hermann, 1914
ek *Antologio dil Idolinguo*
kompilita da Andreas Juste, 1973

Hundi

Hundi vivas en la nuno
dormante freque en la suno
Ca bestii flaras omnaloke
e prontesas manjar irgakloke

Amuzante su kun hund-amiki
li fosigas trui sen expliki
Li juas persequar la kati,
qui respondas per severa grati

Hundi ludas che la plajo
rulante sur fetid' putrajo
Li joye natas en la mar'
ma tre desprizas lavesar

(2002) da Nancy Anderson, USA

Correspondance sur la philosophie, la logique et la politique avec Louis Couturat (1897-1913) da Bertrand Russell

En du tomi, kun plus kam 700 pagini, finale aparis l'Epistolaro inter Louis Couturat e Bertrand Russell 1897-1913). La granda laboro dil texto-kritikala noti, e dil remarki filozofiala e matematikala, facesis da Dr Anne-Françoise Schmid. La transskribo facesis da Tazio Carlevaro, qua preparis anke la noti e la remarki linguala. La epistolaro traktas pri mult argumenti tre diferanta la un del altri: geografio, historio, politiko, linguistiko, interlinguistiko (precipue Esperanto), filozofio, matematiko, logiko, "logistiko", edc.

Edition et commentaire par Anne-Françoise Schmid
Paris 2001: Kimé. 1a tomo: p. 1-348; 2a tomo: p. 349-734
ISBN 2-84174-258-X

Pri nani

Ni, glorioz Amerikani,
Ni havas mult e multa nani,
Multa nanini e nanuli,
Ma ek li on renkontras nuli.

Quale solvar tal enigmato?
Yen: nia grandioza Stato
Ad omni facas ta komando:
Hik omno mustas sempre esar
Plu granda kam en irga lando,
To es klefo por sucesar.

Yen la kauzo kategorika
Pro quo che ni en Amerika
On distingas nule la nani
Meze de ceter civitani.

E se forsan tu questionas
E tu klar expliko bezonas:
Pro ke li (yen mea respondo)
Es le maxim granda dil mondo...

Andreas Juste

Ad Osama Bin Laden

Filiacho dil misterioza Arabia:

forte me salutez tu:

Usa dankez la mala vundi.

Certe - ho krio di kredanti! -

mem ante tua nasko leda

- longe antee, en tenebro maxima

dil utero matral, la bruna skorpioni

turbe habiteskis tua anmo

e facis grosa hemo

ek tua kordio en squato maligna,

ibe senfine konstruktante

la moskei di malico mezepokal.

Rivivez, Islamo, per obskura skarabei,

qui semas sterkacho, per la uceli engrosa.

Sputez, grosa turmi!

Flava skorpioni esamifez

inter la mil ruinaji.

A tu la krono glorioza,

ho buchisto di Allah!

Kun kordio ne di homo

ma di insektacho grosa.

Skribis en Esperanto: Peter Browne (USA)

Tradukis aden Ido: Gonalo Neves (Portugal)

(La auroro skribe permissis la aparigo di ca poemo en Progreso)

Andreas Juste skribis e publikigis en Progreso numero 304 akrostiko uzinte la literi de mea familia la nomo. To donis a me multa plezuro, ma regretinde me ne povis agar reciproke, nam mea tandem elementala konoco di Ido ne suficis por kapabligar me skribar poezio en Ido. Ica ajornita respondo poeziala venas tro tarde, nam triste olua adresario ne plus es inter ni, ma ol povos tamen konstituciar mikrega stono en l'edifico di literaturo Idala por qua Andreas Juste precipue responsis.

Homajo AD A.J.

Lamentez ni, fidela Idistaro:
Andreas Juste, poeto di poeti,
en nia rangi bardo sen rivalo,
amik e susteninto di la povri,
es nin livinta. Morto senkompata
eklipsis nia stelo brileganta.

Ho, quala perdon sufris ni tristozi!
ek nia cirklo, saliinto nobla
por sempre desaparar sen adio;
nun tacas nia Muzo sen-egala.

Repozas fine lua plumo; tamen
belsona vorti lua, amoplana,
e quale gemi en limpida lago
cintilifante, sempre fresh e nova,
emocos omna generacioni,
nuntempa e venonta, di Idisti,
en nutros ed inspiros anno singla,
levante ol ad-supre al cielo.

* * * * *

Ca versin, kar Andreas, ne desprizez,
senrime klaudikeme kompozita,
l'unesma esforcuro di novico
poeziifant en ica linguo bela;
nam, imitante vane tua arto,
li, kontre tala genio, nur paleskas
e facas plu pikanta tua taco.

Da Adrian Pilgrim
22-07-01

INTERRET-ADRESI

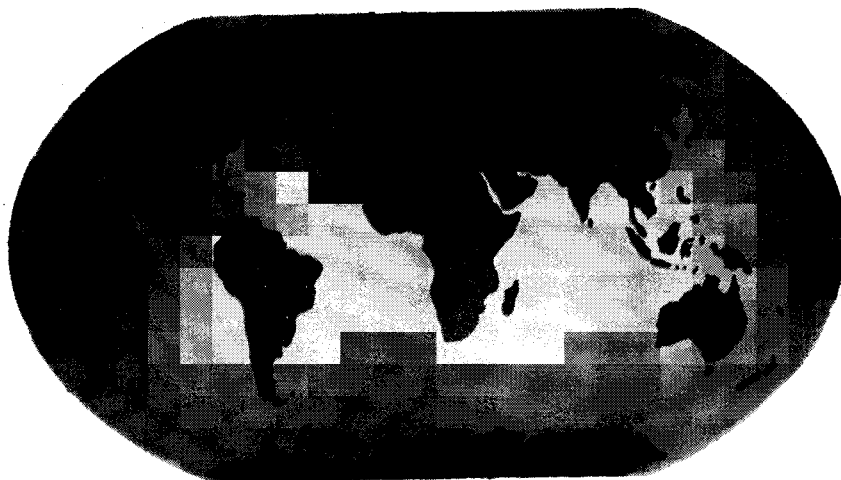
en multa lingui	www.idolinguo.com members.tripod.com/~avancigado
en la Angla	users.aol.com/idolinguo
en la Germana	www.idolinguo.de
en la Franca	www.geocities.com/Paris/Rue/8009/idolinguo.html
Pri ULI (statuti)	www.idolinguo.com

FORUMI

Por partoprenar en Ido-forumi elektronala:

- *Idolisto* sendez vakua mesajo (anke sen temo) a Idolisto-subscribe@yahoogroups.com
por sendar mesajo a ta listo, uzez la sequanta adreso
Idolisto@yahoogroups.com
- *Idostab* sendez vakua mesajo (anke sen temo) a Idostab-subscribe@yahoogroups.com
por sendar mesajo a ta listo, uzez la sequanta adreso:
Idostab@yahoogroups.com

LANDAL REPREZENTERI

Aljeria	Sofiane Morchedi	nr. 6 - Said Ayad Strado El Eulma, 19000 Setif
Anglia	David Weston	24 Nunn Street, Leek Staffs, ST13 8EA
Arjentinia	Eduardo A. Rodi	Rivadavia 5755 (3000) Santa Fe, Santa Fe
Australia	Adrian Neilson Hall	10 Harrison Avenue Concord West 2138
Belgia	Jacques Bol	80 Chaussée des Gaulois 1300 Wavre
Brazilia	Geraldo Boz Junior	Rua Eng. Farid Surugi, 280 casa 26 Curitiba – Parana, CEP 82800-110
Chili	Gonzalo Lonconao-Barahona	San Pedro Nolasco #1619 Comuna San Bernardo Santiago 786-40-75

China	Gao Zhenxing	Yinchengdasha 1507 hao Xianggang-zhonglu 62 hao CN-266071 Qingdao Shandong
Francia	Jean Martignon	12 rue Maurice Utrillo 91600 Savigny-sur-Orge
Germania	Alfred Neussner	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel
Gambia	Seedy L. Jarjue	Buxo Postal 2319 SK Serrekunda, Banjul
Hispania	José Garcia	c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71-13a, Valencia 46026
Iran	Ali Komaji	P.O. Box 1339 13145 Tehran
Kanada	Kevin Ford	52 Mabelle Ave. Apt 2309 Etobicoke, Ontario, M9A 4X9
Nederlando	Hans Stuifbergen	Ceramplein 76hs 1095 BZ Amsterdam
Norvegia	Kai Salvesen	Olav M. Troviksvei 2 H0214, 0864 Oslo
Polonia	Jerzy Gralak	al. Waszyngtona 37/76 04-015 Warszawa
Portugal	Gonçalo Neves	R. Prof. Arsénio Cordeiro, 13 6º E 1600-595 Lisboa
Rusia	Sergey Kalegin	Str.Gorkogo 28 v. Hanskaya, u. Maykop r. Adygeya 385060
Sri Lanka	Ronald C. Peries	4 Sri Vijaya Road C Colombo 6
Suedia	Kerstin Åkerlund	Klippgatan 1 973 31 Luleå
Suisia	Cl. Kreis	57 Avenue de Champel 1206 Genève
U.S.A	Edward H. Steve	820 Glendalough Road, Erdenheim Pennsylvania 19118
Venezuela	Daniel Alegrett	Apartado Postal 60210 Chacao / Caracas 1060

IDO-BROSHURI ED IDO-LIBRI

<i>Editerio</i>	<i>Adreso</i>	<i>Ofro</i>
Ido-librerio	44, Woodville Road Cathays, Cardiff Wales, CF2 4EB Britania	Katalogo gratuita
Germana Ido- Societo	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel Germania	<i>Ido-Saluto</i> Katalogo por 1 internaciona respondkupono o DM 3,- kom postmarki
Servado di Progreso	80, Chaussée des Gaulois 1300 Wavre, Belgia Postala Cheko : 000-0748184-23	<i>Deux Petits Manuels de Beaufront ed On Parler d'Amis: l'Ido-linguo 1907 –1995 d'Andreas Juste</i> por 10 Euri
Sociedad Idista Española	Apartado de Correos 3142 14080 Córdoba Hispania	El Correo Idista
Editerio Tia Libro	Postapart 33301 1090 PC Amsterdam Nederlando	Vendolisto Gratuita
Editerio Sudo	R. Prof. Arsénio Cordeiro 13 6º E 1600-595 Lisboa, Portugal	Informo ye prego